

วันอาทิตย์ที่ 1 กันยายน พุทธศักราช 2545

ปีที่ 25 ฉบับที่ 9941 หน้า 13, 29

ประวัติศาสตร์และข้อครหา ของรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม

กัญญา ไตรสุริยธรรมา

พินัยกรรมของ อัลเฟรด โนเบล ปี ค.ศ.1895 ได้ระบุให้ "ราชบัณฑิตในกรุงสตอกโฮล์ม" ซึ่งได้รับการตีความว่าหมายถึงราชบัณฑิตยสภาสวีเดน เป็นผู้คัดเลือกนักเขียน "ผู้มีผลงานโดดเด่นที่สุดในแนวทางอันเป็นอุดมคติ" ให้เป็นผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมในแต่ละปี แคลสองประโยคสั้นๆ ในพินัยกรรมก็ได้สร้างปัญหาให้กับรางวัลนี้ตั้งแต่เริ่มต้น เมื่อมีข้อถกเถียงและมีผู้คัดค้านอย่างแข็งขันในหมู่ราชบัณฑิตของสวีเดนว่า องค์การแห่งนี้สมควรที่จะรับทำหน้าที่นี้หรือไม่ เพราะมันเป็นการสุ่มเสี่ยงอยู่ไม่น้อยที่จะตั้งตัวเองขึ้นมาเป็นศาลตัดสินความดีและความงามของวรรณกรรมอันเป็นเรื่องนามธรรมจับต้องยาก

นอกจากนี้ องค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างน้อยก็ทางด้านภาษาทำให้สภาแห่งนี้ไม่น่าจะมีความพร้อมที่จะตัดสินรางวัลได้ ว่าให้ถึงที่สุดแล้ว การตัดสินรางวัลอาจจะไม่ใช่หน้าที่ของสภาแห่งนี้ด้วยซ้ำไป แต่ข้อโต้แย้งนี้ได้รับ

การตีกลับจาก Carl David af Wirsén ผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการของสภา

โดยเขาเห็นว่า การปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าวจะทำให้ราชบัณฑิตยสภาของสวีเดนสูญเสียโอกาสในการก้าวขึ้นมาเป็นองค์กรที่ทรงอิทธิพลและทรงเกียรติในระดับนานาชาติ และสูญเสียโอกาสที่จะได้เชิญนักเขียนยุโรปที่โดดเด่นให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก ด้วยแนวความคิดทางการเมืองเรื่องวัฒนธรรมเช่นนี้ ทำให้ราชบัณฑิตยสภาสวีเดนตัดสินใจรับพิจารณารางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม และริเริ่มรณรงค์การทรงอาญาสิทธิ์นี้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

นอกจากสมาชิกราชบัณฑิต 18 คนแล้ว ต่อมาในภายหลังได้มีการแก้ไขให้อาจารย์สาขาวรรณคดีประวัติศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ในมหาวิทยาลัยรวมทั้งผู้ที่เคยได้รับรางวัลไปแล้ว และประธานขององค์กรนักเขียนในแต่ละประเทศที่ได้รับการยอมรับมีสิทธิที่จะเสนอชื่อผู้สมควรได้รับรางวัลก่อนวันที่ 1 กุมภาพันธ์ในแต่ละปี เพื่อให้คณะกรรมการได้พิจารณา ปัญหาต่อมาซึ่งได้รับการถกเถียงอย่างกว้างขวางก็คือ "แนวทางอันเป็นอุดมคติ" หรือแนวทางอันดีเลิศ ที่ระบุไว้ในพินัยกรรมนั้นหมายความว่าอย่างไร

ซึ่งในช่วงปี 1901-1912 Carl David af Wirsén ได้แสดงออกให้เห็นด้วยผลการตัดสินว่า อุดมคติของเขาหมายถึงอุดมคติแบบอนุรักษนิยม รางวัลจึงตกเป็นของนักเขียนอย่าง รัตยาร์ด คิปลิง และพอล เฮส แต่นักเขียนอย่าง ลีโอ ตอลสตอย และ

เฮนริก อิบเซน ซึ่งมีผลงานโดดเด่นแต่ไม่ได้อยู่ภายใต้กรอบคิดดังกล่าว ล้วนไม่เคยได้รับการเหลียวแลจากคณะกรรมการ

มีการกล่าวอ้างว่าในกรณีของ ตอลสตอย นั้น เกิดจากในช่วงแรกราชบัณฑิตความสวีเดนพยายามวางตัวเป็นกลางด้วยการไม่เป็นผู้เสนอชื่อบุคคลผู้สมควรได้รับรางวัลเสียเอง แต่ให้โอกาสบุคคลภายนอกเป็นผู้นำเสนอ ให้บังเอิญในปีนั้น ไม่มีผู้เสนอชื่อตอลสตอยเข้ามา ซึ่งเรื่องนี้สร้างความไม่พอใจให้กับประธานคนเขียนและศิลปินชาวสวีเดนเป็นอย่างมาก

เมื่อพวกเขาเริ่มจดหมายไปถึงตอลสตอย สภาหลักแห่งวรรณกรรมรัสเซียและวรรณกรรมโลกจึงตอบกลับมว่าจะไม่ขอรับรางวัลใดๆ อีกในอนาคต แม้จะปราศจากรางวัลเป็นเครื่องหนุนหลัง แต่ตอลสตอยก็สามารถพิสูจน์ให้โลกเห็นแล้วว่า เฉพาะเนื่องงานอันยิ่งใหญ่ ก็เพียงพอแล้วที่จะทำให้เขาก้าวขึ้นมาอยู่แถวหน้าสุดของประวัติศาสตร์ผู้สร้างสรรค้วรรณกรรม

ปัจจุบันคณะกรรมการคัดสรรรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมจะมีทีมงานอยู่ 3-5 คน ซึ่งคัดเลือกจากราชบัณฑิตยสภาของสวีเดน โดยจะทำหน้าที่คัดสรรหนังสือจากจำนวนกว่า 200 รายการ ในแต่ละปีให้เหลือ 15 รายการ ในช่วงเดือนเมษายน และในช่วงเดือนพฤษภาคม มันจะถูกคัดเลือกอีกครั้งให้เหลือเพียง 5 รายการ ซึ่งราชบัณฑิตจะใช้เวลาอ่านในช่วงฤดูร้อน และจะมาประชุมกันอีกครั้งในเดือนกันยายน โดยจะใช้เวลาอย่างน้อยอีกหนึ่งเดือนเพื่อถกเถียงและหาข้อยุติ

โดยมากแล้วประธานคณะกรรมการตัดสินมักจะเป็นคนคนเดียวกับเลขาธิการของราชบัณฑิตยสภา

อ่านต่อหน้า 23

ต่อจากหน้า 13

จนถึงช่วงปี 1986 จึงมีการแยกหน้าที่กันอย่างเด็ดขาด มันจึงเป็นเวลาเกือบร้อยปีที่ผู้เป็นเลขาธิการของราชบัณฑิตยสภาของสวีเดน มีบทบาทอย่างสูงกับทิศทางของรางวัล หลายครั้งที่รางวัลโนเบลถูกวิจารณ์ว่าตัดสินไปโดยอิงผลประโยชน์ทางการเมือง และไม่ได้เป็นอิสระอย่างแท้จริง เช่น ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่สวีเดนพยายามวางตัวเป็นกลาง นโยบายวรรณกรรมรางวัลโนเบลก็เป็นเช่นนั้นไปด้วย เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศรางวัลส่วนใหญ่จึงตกเป็นของนักเขียนสแกนดิเนเวีย ทั้งนอร์เวย์ สวีเดน และเดนมาร์ก

รางวัลโนเบลในช่วงต้นได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มาโดยตลอดถึงความคับแคบในแนวคิด จนมาถึงช่วงทศวรรษปี 1920 เมื่อคณะกรรมการเปลี่ยนหัวข้อใหม่ การตีความ "อุดมคติ" ใหม่ก็เกิดขึ้น จากที่เคยยึดติดกับกรอบคลาสสิกและอนุรักษนิยม ทำให้รางวัลห่างเหินจากวรรณกรรมร่วมสมัยที่กำลังเป็นไปอย่างคึกคัก ราชบัณฑิตสวีเดนก็เริ่มเปิดใจกว้างขึ้น เริ่มมีการเสนอชื่อนักเขียนร่วมสมัยให้เป็นผู้ได้รับรางวัลมากขึ้น แม้ว่าจำนวนไม่น้อยจะถูกตัดออกไปตั้งแต่รอบแรก

เวลาผ่านไปอีกเกือบ 2 ทศวรรษ ในช่วงปี 1946 ราชบัณฑิตยสภาสวีเดนภายใต้การนำของ Anders Ostering ได้พยายามขยายกรอบ

ของรางวัลออกไปสู่นักบุกเบิกทางวรรณกรรมเช่นเดียวกับวิธีการคัดเลือกนักประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ โดยพยายามเลือกคตินักเขียนที่สามารถสร้างมุมมองใหม่ต่อโลกและภาษา

นักเขียนอย่าง **เฮอ์มาน เฮสเส** ซึ่งเคยถูกปฏิเสธรางวัลโนเบลในช่วงปี 1930 จึงสามารถเป็นหัวข้อขบวนเดินนำ **ที.เอส.อีเลียต** และ **วิลเลียม โฟล์กเนอร์** นักเขียนนวนิยายชาวอเมริกัน ผู้ได้ชื่อว่าเป็นนักทดลองทางวรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่ของศตวรรษที่ 20 ขึ้นสู่ทำเนียบรางวัลโนเบลได้อย่างสง่างาม ในช่วงปี 1978 คณะกรรมการเริ่มพยายามให้ความสำคัญกับนักเขียนผู้มีผลงานอันโดดเด่น แต่ไม่เป็นที่รู้จักของสาธารณชนมากขึ้น เพื่อไม่ให้ผู้อ่านต้องพลาดงานชิ้นสำคัญของนักเขียนเหล่านั้น และเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับบทกวีบ้าง

ก่อนหน้านั้นคณะกรรมการรางวัลโนเบลพยายามจะลบข้อครหาที่ว่ามักจะตัดสินให้นักเขียนในภาคพื้นยุโรปได้รับรางวัลเป็นส่วนใหญ่ ด้วยการพยายามเลือกผู้รับรางวัลจากภูมิภาคอื่นให้มากขึ้น เพื่อให้รางวัลเป็นที่ยอมรับในระดับสากล เราจึงมีโอกาสได้เห็นนักเขียนอย่าง **ยาซู นาจิ คาวาบาตะ** รับรางวัลในปี 1968 **วอลโซยงกา** จากไนจีเรีย รับรางวัลในปี 1986 **นาทิม มาฟูซ** จากอียิปต์ รับรางวัลในปี 1988 แต่ถ้าเทียบสัดส่วนกันแล้วก็ยังคงถือว่านักเขียนจากภูมิภาคอื่นๆ มีสัดส่วนน้อยมาก ในรายชื่อผู้ได้รับรางวัลตั้งแต่มีการคัดเลือกกันมา ซึ่งเมื่อพิจารณาจากองค์ความรู้ทางด้านภาษาต่างประเทศของราชบัณฑิตยสภาสวีเดน แล้วจะเห็นว่านอกจากภาษาหลักๆ อย่างอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมนีแล้ว ความรู้ในภาษาของภูมิภาคอื่น

ถือว่ามีน้อยมาก จึงเป็นการยากสำหรับคณะกรรมการที่จะคัดเลือกวรรณกรรมจากสิ่งที่ตัวเองไม่รู้

ในปี 1953 คณะกรรมการได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักเมื่อตัดสินใจมอบรางวัลให้กับ **วินสตัน เชอร์ชิลล์** อดีตนายกรัฐมนตรีอังกฤษ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง คณะกรรมการซึ่งพยายามแสดงออกว่าวางตัวเป็นกลางและไม่ต้องการให้รางวัลเป็นเครื่องมือทางการเมืองจะตกที่นั่นลำบากในกรณีเชอร์ชิลล์ คณะกรรมการพยายามชี้แจงว่า เชอร์ชิลล์ถ้าจะว่าไปแล้ว ก็เปรียบเหมือนซีซาร์ผู้บงเบียดมีพรสวรรค์ของซีโรมาด้วย แต่ในสถานการณ์ขณะนั้น เชอร์ชิลล์ไม่เพียงแต่เป็นผู้ชนะสงครามเท่านั้น แต่ยังคงเป็นนายกรัฐมนตรีอังกฤษประเทศผู้นำในยุคที่โลกกำลังเดินเข้าสู่ช่วงต้นของสงครามเย็น ข้อครหาจึงดูจะหนักเอาการอยู่ เพราะก่อนหน้านั้นผู้ที่อยู่ในข่ายได้รับรางวัลหลายคนที่บงเบียดมีตำแหน่งทางการเมืองล้วนถูกคัดชื่อออกหมด

เช่นเดียวกับปี 1980 ที่คณะกรรมการเลือก **Czeslaw Milosz** ชาวโปแลนด์ให้ได้รับรางวัล ก็ถูกครหาว่าเล็งผลทางการเมืองเพราะเป็นช่วงเวลาที่เกิดการรณทางการเมืองในโปแลนด์กำลังเข้มข้นและถูกจับตามองจากคนทั่วโลกอยู่ ซึ่งกรณีนี้ น่าจะรวมเอาเกาลิงเจี้ยน จากประเทศจีนที่ดูเหมือนคณะกรรมการจะจงใจมอบรางวัลให้ในช่วงเวลาที่จีนกำลังเป็นที่จับตามองว่าจะกลายเป็นมหาอำนาจใหม่

การมอบรางวัลให้นักเขียนที่อยู่คนละฟากกับรัฐบาลทำให้ถูกมองว่า คณะกรรมการเล็งผลทางการเมืองแอบแฝง แม้จนผู้ได้รับรางวัลคนสุดท้าย

ของศตวรรษที่ยี่สิบ คือ **กุนเธอร์ กราสส์** นักเขียนชาวเยอรมัน ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งตั้งแต่เมื่อยุคปี 1970 คำถามในกรณีของกราสส์ ก็คือว่า คณะกรรมการรออยู่ถึง 30 ปีด้วยเหตุผลใด คณะกรรมการชุดปัจจุบันซึ่งแตกต่างจากชุดก่อนหน้าให้เหตุผลว่า พวกเขาจะเลือกกราสส์แทนที่จะเป็น **Boll** นักเขียนรื้อนชาวเยอรมันอีกคน ที่ได้รับรางวัลไปในปี 1972 เมื่อไม่ให้เสียตั้งแต่ตอนนั้น ทำไมเพิ่งมาให้ตอนนี้ คณะกรรมการอธิบายว่า เป็นเพราะกราสส์คือนักเขียนที่สามารถสืบสวนและอธิบายความเป็นไปของศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี กราสส์จึงสมควรที่จะได้รับเกียรตินี้ในช่วงเวลาที่การสิ้นสุดวรรณคดีเดินทางมาถึง

รางวัลโนเบลไม่ได้ทำให้กราสส์ยิ่งใหญ่ขึ้น เพราะตลอด 30 ปีที่ผ่านมา กราสส์ได้สร้างที่ยืนในฐานะนักเขียนผู้ยิ่งใหญ่ของเยอรมนีและของโลก ด้วยผลงานอันโดดเด่นของตัวเองเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ตลอดระยะเวลากว่า 100 ปี ของรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมจึงเต็มไปด้วยข้อครหา ข้อถกเถียง และอคติ อันถูกตีฉินนินทา มาโดยตลอดของคณะกรรมการคัดสรรรางวัล

นักประวัติศาสตร์หลายคนพยายามตีความคำพูดในพินัยกรรมของ **อัลเฟรด โนเบล** ที่เขียนขึ้นด้วยลายมือว่า

แต่ที่จริงแล้วอุดมคติและทิศทางที่เขาต้องการเห็นงานวรรณกรรมทำหน้าที่ของมันนั้น เป็นเช่นใด นำเสียดายที่โนเบลเขียนด้วยลายมือที่หวัดมาก และมีการแก้ไขบางส่วน หน้าที่การตีความจึงต้องตกเป็นของคนที่มีชีวิตอยู่ให้ต้องถกเถียงกันต่อไป